

for, at Danmark bliver en bræmme marginalkultur – et eller andet sted nord for Ejderen. Her tales der et marginalsprog. Det tales og skrives for øvrigt ikke særligt godt.

Få synes at fatte, at Det indre Marked ikke er et stort dyr i Åbenbaringen, der mest er egnet til at gøre bankfolk og fabrikanter af plæneklippere nervøse. Det skal understreges: Sproget bærer begreberne, der udvikler sproget – og den samvirken, der er mellem personens sprog og personens begreber, kan man ikke se bort fra. Svigter udtrykket, tabes indholdet. Svigter indholdet, tabes udtrykket.

Det nye modeord om *kulturel analysebetisme* er udformet så overlegent og nedladende over for 'folket', altså alle os, der ikke skriver beændede intellektuelle artikler, at det forhåbentlig ikke slår igennem.

Men det gør det nu nok, for begrebet bag gloserne er reelt nok, og væksten af fænomenet er nok ved at være en realitet.

I de nabolande, der ligger nord og øst for os, og som ikke umiddelbart kommer med i Det indre Marked, er man lysende klar over problemet – set i relation til eget sprog. Modersmålet skal læres og bruges og udvikles, ikke blot af nogle skønånder og et par 'kultur-snobber', men i hverdagen og af os alle.

Behov for dansksprogligt engagement

Fra midten af 1990'erne vil Europa på mange måder blive endnu mere angelsaksisk- og fransksproget præget end nu via fællesinstitutioner, forskningscentre, 'kultur-år', tv-produktioner osv.

Hvad enten vi piber eller synger, vil der blive bygget et samfund, hvor de 5 af over 320 millioner har dansk som modersmål. Der er grund til opmærksomhed, ikke nødvendigvis gråd, over for denne realitet. "I stedet for et hjemmemarked med 5 millioner får vi nu et på 320", påpeges det. Men de 315 millioner taler og tænker ikke på dansk. Hvis heller ikke vi gør det, har vi selv udløst både den kulturelle og den økonomiske faldlem.

Vi får ikke i de næste mange generationer brug for at bede sidste dansker om at slukke lyset, lukke grænsen og dreje nøglen om. Men vi har brug for et *dansksprogligt engagement*, der ikke kan bygge på at forbyde brugen af gloserne hamburger og walkman – for at erstatte dem med "hakkebøf i franskbødsomslag" og "lommeradio med ørevarmerhøretelefon".

Det drejer sig om noget så enkelt og selvfølgelig som at gøre næste generation fortrolig med dansk, glad for dansk og kompetent i dansk – mundtligt og skriftligt.

'Det er muligt, at dansk er for lille et sprogområde til at have en kongelig ballet', for nu at bringe et fejlcitat videre. Men det er i hvert fald ikke for lille et sprog til at bære en national identitet, hvori sproget er noget bærende, måske den afgørende del.

Matthæus-tendensen

Vi véd, at de dygtigste læsere i de senere år er blevet flere, selv om læsningen kom-

mer lidt senere i gang end for en eller to generationer siden.

Vi véd også, at gruppen af svage læsere vokser, om end mindre.

For et årti siden brugte vi et galgenhumoristisk udtryk om denne udvikling. Vi talte om en 'trykseksten'-tendens: Mellemgruppen af læsere var ved at blive reduceret, og fløjene voksede.

Vi søgte at forbinde med skolegangen – nogle prøvede endda på at se enhedsskolens forbandelser eller velsignelser som drivkraft bag denne polarisering i vidnen. Det er umiddelbart indlysende, at de to faktorer ikke har sammenhæng, for *Matthæus-tendensen* (som fænomenet med rette benævnes) dukker op tidligere end enhedsskolen. Den ses allerede på de trin, hvor eleverne altid har gået sammen.

Matthæus-tendensen er ikke kun et dansk fænomen. Det skyldes noget langt alvorligere, end vi troede. For bag Matthæus-tendensen ligger nok det informationsbårne samfunds vækst. Industrisamfundet er mere eller mindre under afvikling, og i takt med de ændringer, der sker, dukker nu en polarisering op. Den ses meget tydeligt i læsning, hvor vi følger udviklingen nøje, og hvor vi netop her i landet har en forskning, der kan følge udviklingen. Vi kan nok heller ikke vedblive se bort fra, at en tilsvarende udvikling er på vej i skriftlig dansk.

Informationsmængdens vækst betyder, at vi må regne med stadig stigende krav i dansk til stadig flere – med den logiske konsekvens, at *samme standpunkt som for er det samme som en relativ tilbagegang*.

Gør vi ikke noget afgørende andet end hidtil for generelt at forbedre standpunkterne i dansk – så må vi regne med, at den sprogligt svagere del af os efterhånden vil udgøre en betænkelig stor del af befolkningen.

Hvad der er brug for!

Problemerne løses ikke kun ved, at skolens nedskæringer af undervisningen i dansk og omkring dansk stopper. Men det er da godt, at (hvis) nedskæringen standser.

Tak til alle, der bidrager til dette. Men: *Der er brug for* tilgang af tid til undervisning i dansk på andre trin end de første par skoleår.

Men også der.

Der er brug for en langsigtet og veltilrettelagt undervisning – selvfølgelig først og fremmest på mellemtrinnet, hvor ansvarslosheden over for dansk sprog og litteratur for et par årtier siden hærgede voldsomt blandt administratorer og politikere, og hvor der nu ligger ubetalte regninger.

I de år, hvor vi gældsatte os internationalt, skar vi også løs af skolens danskundervisning.

Hvor var vi naive!

Der er også brug for undervisning i dansk på de ungdomsårgange, der er angelsaksisk orienterede, som ofte er ubogligt orienterede – ikke direkte modstandere af hverken at læse eller tale dansk,

men bare jævnt væk ikke 'motiverede' for at arbejde med det.

For de har aldrig fået at vide, at det var noget væsentligt.

Der er især brug for danskundervisning for andre end den tredjedel af de unge, der går i gymnasiet. Uden for gymnasiet læres tag – og lovet være det. Men de unge har også brug for og især *krav* på at lære dansk, ikke for tagets skyld, men for deres egen skyld og for deres børns skyld.

Der er brug for udvikling af dansk litteratur – fra de allertørste, tyndeste småhæfter til de mest omfangsrige slægtsromaner, fra den lette krimi til den vanskeligeste lyrik.

Der er især brug for udvikling af en dansk tænkt og dansk-skrevet faglitteratur. Det er den faglitteratur, der i øjeblikket står i fare for at drukne i tilfældige eller velplanlagte oversættelser, der kan være jævne eller fremragende. – Men indholdet vil nødvendigvis være tænkt på andre sprog, struktureringen af stoffet er sket ud fra forhold i andre lande, og eksemplerne er kun nødtørftigt transformeret til dansk – end ikke nordisk tænkt.

Lær bedre og mere dansk!

Vi står ikke med en generation unge, der vil snuble i starten.

Så langt fra! De unge kan meget. Generelt set har de mange muligheder.

Men vi står med ansvar for en kommende generation, der er ved at køre i fuld fart ad andre veje end de dansksprogede, med det resultat, at alt for mange af dem får alt for lidt ud af det sprog, der er deres modersmål. Har man ikke et sprog, der kan bære, rumme og nuancere de begreber, man søger at tilegne sig, er det andet end nogle kommunikationslyde, der går tabt. Så har man tabt mere i almen og specifik kompetence, end nogen af os kan lide at erkende.

Vi véd det godt. Alle sammen; og en væsentlig del af konklusionen blinker allerede kraftigt på displayene:

De relativt få skal lære meget bedre dansk end nu.

De mange skal lære afgjort bedre og mere dansk end nu.

Og de – færre – sprogligt svage skal lære dansk så godt, at deres begreber ikke bliver for tynde til at kunne fungere med dansk og på dansk.